

A hetvenéves Budapest

16
Az 1943. esztendő Budapest hetvenéves jubileumát hozza. A jubileumi esztendőre a kultúrában olyan magasra emelkedett budapesti közönségnek ismernie kell a három városból egy várossá lett Budapest történetének azt a részét, amely az egyesítési törekvésekre vonatkozik. A MAGYAR FŐVÁROS igyekszik „A hetvenéves Budapest” címmel rövid foglatban sorozatba tömöríteni az érdekes és megismerésre méltó történetiadatokat.

XXIV.

Apponyi — adóügyben

Apponyi Albert gróf ebben az időben egészen fiatal politikus volt még és úgy emlékezünk, első felszólalása, szűzbeszéde a képviselőház pénzügyi bizottságában Óbuda érdekében hangzott el. Ehhez a beszédhez akkor nagy melegséggel gratulált Ghiczy Kálmán pénzügyminiszter. A javaslat képviselőházi vitájában Apponyi csak röviden beszél és pedig — ami későbbi politikai pályafutása során a legnagyobb ritkaságok közé tartozott — *adóügyben*. Helytelenítette, hogy amíg minden törvényhatóság területén az adót állami közegek hajtják be, egyedül a főváros lesz köteles azt a maga igen tetemes megterhelésével eszközölni. Azt kívánta, adjon be a kormány javaslatot, amelynek értelmében a fővárost e kivételes teher alól felmenti, vagy annak fejében kellő kárpótlást adnak neki.

Máttyus Arisztid már edzettebb politikus volt Apponyinál és Pesthez is nagyon erősen hozzáférőtt, meglehetősen gúnyos hangon kezelte tehát a kérdést:

— Pest városa maga sem tudja, hogyan jut ahhoz a nagy kiténtetéshez, hogy körülbelül 90.000 forintra rúgó évi kiadás mellett a pénzügyminiszter úr utasítására száz tagból álló adóbehajtási hivatalt rendezzen be és a saját költségén behajtott adót az államnak szolgáltassa be.

Kérte Apponyi határozati javaslatának elfogadását.

Tóth Vilmos belügyminiszter azonnal felelt, *nem fogadta el Apponyi javaslatát*. Azt óhajtom — mondotta — minél előbb, mindenütt maguk a törvényhatóságok vegyék át az adóügy kezelését.

Következő szónokok, Steiger Gyula, Tavaszy Endre, Paczolay, Eder és Horánszky Nándor, *valamennyien Apponyi javaslata mellett szólaltak fel, amelyet azonban a Ház szavazás után elvetett*.

A képviselőház II. osztálya a rendőrségi szakaszhoz a következő fogalmazást ajánlotta: „A fővárosi törvényhatóság területén a rendőrséget egységes szervezettel *fővárosi rendőrség* neve alatt az erről külön alkotandó és egyidejűleg életbeléptetendő törvény szerint az állam saját közegei által kezeli. A törvényhatóságnak helyrendőri ügyekben való szabályalkotási joga érintetlen marad.”

Ehhez a nagyon fontos kérdéshez elsőnek Irányi Dániel, a nagy függetlenségi politikus szólott hozzá. Szerinte, ha ezt a szakaszt elfogadnánk, újab bcsorba esne Budapest önkormányzatán A

fővárosi rendőrség elégtelen és tarthatatlan. Újjá kell alakítani, de vezetését közbizalmat bíró férfira kell ruházni. Ebből azonban Irányi szerint nem következik, hogy az intézményt az egyesítendő főváros kezéből ki kelljen venni. Aztán így folytatta: Ha Budapest amaz igényeknek, melyeket a nemzet a főváros rendőrségéhez köt, jelen pénzügyi helyzetében nem felelhet meg, ebből csak az következik, hogy a fővárost a közös pénztárból *segélyezzük*.

Steiger Gyula szerint sem tud a fővárosi rendőrség feladatának megfelelni. A rendőrséget kezelni azonban egy nagy képviselőtestület által lehetetlen. Szerinte addig helyes közbiztonsági és rendezett rendőrségi szervezet nem lesz, amíg az egész ország rendőrségét nem az állam kezeli.

Akadat azután olyan halasztó indítvány is, amely azt kívánta, hogy a rendőrség egységes megszervezéséről majd a törvényhatóság első bizottsági ülésén szabályrendelet alkotásával intézkedjenek.

Tóth Vilmos belügyminiszter azt fejtegette, hogy még nem Polizeistaat az az állam, amely a rendőrséget maga kezeli. London és Berlin még emellett a költségekhez is hozzájárul. A rendőri működésről szóló törvényjavaslat már készen van és készül a rendőri bíráskodásról szóló javaslat is. Ahhoz, hogy rendőrségünk legyen, szükséges a hozzávaló anyag, szükséges, hogy a közönség a rendőrséget ne csak tisztelje, becsülje, hanem mindenekfelett támogassa.

Csernátony Lajos szerint Magyarország fejlettségi viszonyait tekintve, nem kívánatos az, hogy mindent centralizáljanak, tehát a rendőrséget is. A közhangulat azt kívánja, hogy Pest városának legyen életrevaló rendőrsége, mert a mostani igen rossz, de ebből csak az következik, hogy *reformáljuk* a rendőrséget. Azzal nem fog javulni, ha a kormány veszi át. Ami pedig a közönség támo-

Új és használt **Írógépek, számológépek.**

Javító műhely: Funk József V, Csáky-uca 4 Tel.: 112—011

őzv. **Soos Zoltánné**

szűcsmester. — Bundák előkészítése és megóvása elsődrendű anyagból és kivitelben.

VIII., József u. 89. Tel.: 143-546.

gatását illeti, annak feltétele, hogy a polgárságnak csak vagyon- és személybiztonsága felett örködjék és soha ne elegyedjék semmiféle politikai mozgalomba.

Pulszky Ágost felszólalása után a Ház az eredeti szakaszt fogadta el.

Ezzel a javaslat tárgyalásának első napja be is fejeződött.

XXV.

Mi a kínai reakció

Érdekes, hogy a választójogra vonatkozó szakasz nem váltott ki nagyobb vitát. Legfőbb kifogása *Irányi* Dánielnek volt, aki azt kifogásolta, hogy a választójog föltételül a javaslat az írni-olvasni-tudás is kitűzi. Irányinak az volt az álláspontja, hogy a tankötelezettséget csak négy évvel ezelőtt mondták ki és azt négy év alatt nem hajtották végre. Ez az intézkedés tehát a 60—70 és 80 éves választópolgárokat, akik választójogukat eddig becsületesen gyakorolták, megfosztja szavazati joguktól. Tökéletesen helyesnek tartja ezt a jövőre nézve, ez a szakasz azonban tulajdonképen visszafelé intézkedik.

A szakaszt *Irányi* Dániel módosítása nélkül fogadták el.

Ebben a magasszínvonalú vitában a legélesebb harc a *virilista* szakasz körül zajlott le. Számos felszólalás hangzott el. Az első között volt *Radocza* János, akinek a jó Isten olyan szép kort adott, hogy a három város egyesítésének hatvanadik jubileumán még jelen lehetett a főváros ünnepi közgyűlésén. Ő is a virilis szavazat ellen foglalt állást. A belügyminiszter és az előadó a felszólalásokkal szemben inkább arra az álláspontra helyezkedett, hogy, ha országos vonatkozásban van virilizmus, akkor már az egyöntetűség kedvéért a fővárosban is lennie kell. *Szapáry* Gyula grófnak, az előadónak, legfőbb érve a következő volt:

— A törvényhozás biztosítani akarta a törvényhatósági ügyek elintézésére a befolyást az értelmiségnek és azoknak, kik a költségekhez nagyobb mérvben járulnak, ezen elv — bár módosított alakban — a fővárosra is szükséges.

Szenzációt keltett, bár ma talán még érdekesebb

Podmaniczky Frigyes báró felszólalása, aki módosításában valósággal a ma feltörő *érdekképviseleti rendszert* ajánlotta. Beszéde rövid, de annál érdekesebb volt:

— A szakaszt jelen fogalmazásában el nem fogadhatom s módosítással a *szabad választást* akarom a virilis intézmény helyébe elfogadtatni. (*Helyeslés.*) Általánosságban a pestvárosi bizottsági tagok megválasztására nézve — mint mondtam — pártolom a szabad választást; mint-hogy azonban a bizottságban oly határozatok hozatláról is lesz szó, melyek pénz- és egyáltalában szakügyeket illetnek, lehetetlen kívánatosnak nem tartani, hogy a 400 képviselőnek egy része *mindenesetre szakképzettséggel bír* legyen. Emélfogva a következő módosítványt ajánlom: „A bizottsági tagok közül 350-et választó polgárok kerültenként szabadon választanak, 50-et a már így megválasztott bizottsági tagok a szakférjak közül választanak, még pedig 10-et a jogtudósok, 10-et az orvosok, 10-et a műszaki szakemberek, 10-et a közoktatás, 10-et az ipar és kereskedelem és a pénzügy kitűnőségei közül“.

Akkor ezt az indítványt nevelésnek és reakciónak találták. Sőt, volt aki azt mondta, hogy „a virilis intézmény reakció ugyan, de legalább európai reakció, van okcidentális színezete, a *Podmaniczky* által javaslatba hozott indítvány egészen kínai reakció“.

Így fogadták el az 1872. november 27-i ülésen azt az indítványt, amely igen szerény őse volt annak az *érdekképviseleti rendszernek*, amely ma már nagy területeket hódított a maga számára. Akkor még azt mondták róla, hogy kínai reakció. Igaz, hogy aki mondta — *Horn* Ede volt.